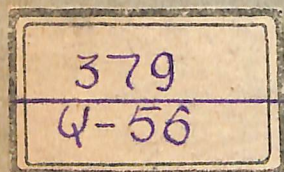

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌԻ ԼՈՒՍԺՈՂԱԿՈՄԱՏ

ՄԵԾԱՀԱՍԱԿՆԵՐԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՌԵՍՊՈՒԲԼԻԿԱԿԱՆ
ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԵՏ

ԱՆԳՐԱԳԵՏՆԵՐԻՆ ԻՆԶՊԵՍ ՊԵՏԻ Է
ՍՈՎՈՐԵՑՆԵԼ ԱՅԻՐԵՆԱՐԱՆՈՎ

ԼՈՒՍԶՐԱՏ

ԵՐԷՄԵ

1940

06 APR 2010

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒ ԼՈՒՍԺՈՂԿՈՄԱՏ

ՄԵԾԱՀԱՍԱԿՆԵՐԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՌԵՍՊՈՒԲԼԻԿԱԿԱՆ
ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԵՏ

379

Ա-56

W

ԱՆԳՐԱԳԵՏՆԵՐԻՆ ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏՔ Է
ՍՈՎՈՐԵՑՆԵԼ ԱՅԻՐԵՆԱՐԱՆՈՎ

ОБЯЗАТЕЛЬНЫЙ
ЭКЗЕМПЛЯР

ԼՈՒՍԶՐԱՏ

Յ ր Կ ա ճ

1940

8072

125
41

Պատ. խմբագիր՝ Ար. Սարգսյան
 Տեխ. խմբագիր՝ Հ. Կարապետյան
 Սրբագրել՝ Մ. Պարոնիկյան
 Հանձնված է արտադրության 1940 թ. դեկտեմբերի 2-ին
 Ստորագրված է տպագրության 1940 թ. դեկտեմբերի 11-ին
 ՎՃ 2662, հրատ. № 94, Պատվ. № 298, Տիրաժ 500

Լուսինատի տպարան, Երևան, Տեղյան № 127

ԱՆԳՐԱԳԵՏՆԵՐԻՆ ԻՆՁՊԵՍ ՊԵՏԲ Է ՍՈՎՈՐԵՑՆԵԼ ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆՈՎ

Անգրագիտության վերացման դպրոցն իրեն նպատակ է դնում՝ սովորեցնել անգրագետներին ամբողջական բառերով, առանց տառեր բաց թողնելու, ուղղագրական կանոնները պահպանելով՝ կարդալ ու հասկանալ պարզ տեքստեր և ինքնուրույն կերպով գրի առնել այն:

Անցնելով անգրագիտության վերացման դպրոցների համար կազմված «Այբբենարան» դասագրքով, սովորողները զաղափար են կազմում նախադասության մասին, ձեռք են բերում շարժական այբուբենով բառեր կազմելու, նախադասություններ, փոքր պատմություններ կարդալու և պատրաստի օրինակից նախադասությունները ճշտությամբ գրի առնելու ունակություն: Շարժական այբուբենով սովորողներին պետք է կազմել տալ ախպիսի բառեր կամ նախադասություններ, որոնց հնչյունները—տառերն արդեն ծանոթ են նրանց: Գրավոր աշխատանքն սկզբում պետք է տանել արտադրության ձևով, իսկ հետագայում նաև հիշողությամբ:

ԻՆՁՊԵՍ Է ԿԱԶՄՎԱԾ «ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆԸ»

Գրաճանաչությունը, հենց առաջին դասից սկսած, տարվում է սովորողին հնչյունի զաղափարը տալու սկզբունքով, որից հետո արվում է ամբողջ բառը: Բառը վեր է ածվում վանկերի, վանկերը հնչյունների (անալիզ), ապա անցնում են բառի ընթերցմանը՝ վանկերով կամ ամբողջ բառերով (սինթեզ):

Օրինակ՝ աա-հո (ե) (անալիզ)

սառեք (սինթեզ)

Մեծահասակ անգրագետներին գրաճանաչ դարձնելու գործը պետք է սկսել համեմատաբար հեշտ հնչյուն—տառից ու բառից և աստիճանաբար նրանց վարժեցնել կարդալու ավելի դժվար բառեր ու նախադասություններ:

Անդրազիտութեան վերացման դպրոցները «Այբբենարան»-ն էլ կազմված է հենց այդ սկզբունքով: Սկզբում տրվում են պարզ, հասկանալի և ավելի հեշտ կարգացվող բառեր, որից հետո, աստիճանաբար դալիս են համեմատաբար դժվար կարգացվող բառեր: Բացի դրանից «Այբբենարան»-ի սկզբում տրված են այնպիսի բառեր, որոնք արտասանվում են այնպես, ինչպես գրվում են: Սկզբի երեսներում տրված են միավանկ ու երկվանկ բառեր, որից հետո բազմավանկ բառերը:

Միավանկ ու երկվանկ բառեր կարդալու տեխնիկան լավ յուրացնելուց հետո, բազմավանկ բառեր կարդալն առանձին լրժվարութիւն չի առաջացնի:

«Այբբենարան»-ում, յուրաքանչյուր նոր անցնելիք հընչյուն տառին հատկացված է մի առանձին էջ:

Գրաճանաչութեան շրջանի կարևոր մոմենտներից մեկն էլ այն է, որ սովորողներն անցած նյութը կարողանան արժատապես յուրացնել: Այդ նպատակի համար էլ, բացի հիմնական տեքստից «Այբբենարան»-ում տրված են որոշ բառերի վարժութիւնների: Վարժութեան համար վերցրված են այնպիսի բառեր, որոնց մեջ անցած տառերը պարբերաբար կրկնվում են:

«Այբբենարան»-ում պահպանված է նաև նախադասութիւնների կառուցման հաջորդականութիւնը: Սկզբում տրված են այնպիսի նախադասութիւններ, որոնք բաղկացած են երկու չառից, իսկ հետո երեք, չորս բառից և այլն:

Դասագրքի յուրաքանչյուր էջում (այբբենարանի մասում) տրված են կոնկրետ նկարներ: Օրինակ՝ նկարված է սար և նկարի տակ գրված է սՊԵ բառը և այլն:

Այս հանգամանքը սովորողներին օգնում է իմաստավորել բառը և ավելի հեշտութեամբ կարդալ տրված տեքստը: Նկարների օգնութեամբ սովորողները կարող են հեշտութեամբ վերականգնել իրենց հիշողութեան մեջ մոռացած հնչյուն-տառը:

«Այբբենարան»-ում կա նաև գրել սովորեցնելու համար անհրաժեշտ նյութ: Ձեռագիր տեքստը տրվում է դասագրքի հենց առաջին էջից: Սրանից արդեն պարզ է, որ կարդալու և գրելու ուսուցումը միաժամանակ սկսվում են հենց առաջին դասից:

Ինչպես կարդալու, այնպես էլ գրելու ժամանակ սովորողները վարժվում են տառի գրավոր ձևակերպման մեջ: Ապա անցնում են ամբողջ բառ գրելուն, որի համար դասադրքում տրված են համապատասխան վարժութիւններ: Գրավոր աշխատանքի

համար տրված տեքստերը պետք է տալ սովորողներին մի քանի անգամ արտագրելու և՛ գրելից, և՛ պատահալուակից, որով նրանք ավելի արագ կերպով ձեռք կբերեն գրելու վարժութիւնը և կյուրացնեն նրա տեխնիկան: Ութ-ինը տառ անցնելուց հետո սովորողներին պետք է տալ արտագրելու նաև տպագիր տեքստ:

Դասագրքի այբբենարանի մասը կազմված է այնպես և նյութերը դասավորված են այն հաշվով, որպեսզի մեկ էջը հնարավոր լինի անցնել միջին թվով 2 դասում, մեկ դասը հաշվելով 45-ական րոպե:

ԽՆԶՊԵՍ ԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ՍՈՎՈՐԵՑՆԵԼ ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆՈՎ

Սովորողներին ընթերցանութեան վարժեցնելը, կամ այսպես ասած, գրաճանաչ դարձնելը հենց սկզբի դասից սկսվում է ոչ թե ամբողջ բառային, այլ տառային—հնչյունային սիստեմով:

Մեխանիկորեն կարդալուց խուսափելու համար անհրաժեշտ է, որ կարդացած բառի յուրաքանչյուր հնչյունը ծանոթ լինի սովորողին:

Ամեն մի նոր բառ պետք է վերածել վանկերի և վանկերը հնչյուններին:

Բառն արտասանելու ժամանակ սովորողը պետք է տեսնի այն, որպիսի կարողանա լավ ըմբռնել թե միայլ բառի մեջ որ տառը որ հնչյունին է համապատասխանում: Դրա համար էլ ամեն մի բառ, որն իր մեջ պարունակում է հերթականորեն նոր անդիմիք տառ, դասադրվի կողմից պետք է նախօրոք կազմված լինի շարժական խոշոր տառերից և կախված գրատախտակից՝ բոլոր սովորողների առաջ: Շարժական տառերից կազմված բառի օգնութեամբ, խոդական անալիզով, բառը վեր է ածվում վանկերի, վանկը տառ—հնչյունին:

Սովորողն անպայման պետք է հասկանա իր կարդացած բառի նշանակութիւնը:

Կոնկրետ միտք չպարբերակող բառերը սովորողները դժվարութեամբ են կարդում:

Կարդալ սովորեցնելու ժամանակ ամեն կերպ պետք է զգուշանալ, որ սովորողները բառը երբեք տառերով չկարդան: Տառ առ տառ կարդալու սովորութիւնն արգելք է հանդիսանում վարժ ու սահուն կարդալու ունակութեան զարգացմանը և կարդացածը հասկանալուն: Բայց միանգամից ամբողջ բառերով կարդալը ևս դժվար է սովորողների համար, ուստի ավելի լավ է վարժեցնել

նրանց երկվանկ-եռավանկ ճառերը կարգալ վանկերով: Վանկե-
րով կարգալու ժամանակ սովորողները հեշտությամբ են կարո-
ղանում հասկանալ տարբեր տառ-հնչյունի նշանակութիւնը վան-
կի մեջ, ինչպէս նաև ամբողջ բառը:

Առանձնապէս հեշտ, ինչպէս նաև հաճախ կրկնվող բառերը,
պետք է կարգալ տալ ամբողջ բառը միանգամից և քանի մոտե-
նում են այբբենարանի վերջին, այնքան աչյս մէթողն ավելի հա-
ճախ պետք է կրկնվի:

Որպեսզի այբբենարանի բաժինն անցնելու ժամանակ կա-
րելի լինի սովորողներին վարժեցնել վանկ-վանկ կարգալու, գրա-
ձանաչութիւնը պետք է տանել հետևյալ կերպ.

1. Ընտրել այբբենարանի մեջ համապատասխան նկար և
կարգալ նրանց տակ եղած բառերը:

2. Շարժական այբբենարանից դասատուն նախօրոք կազ-
մում է այնպիսի բառ, որի մեջ տեղավորում է նոր անցնելիք
տառը, բաժանում է այն վանկերի, որի ժամանակ անշատում և
սովորողների ուշադրութիւնը հրավիրում է հատկապէս անցնե-
լիք տառի վրա:

3. Անցնելիք տառ—հնչյունն ավելի խորը յուրացնել տալու
համար, շարժական այբբենարանից դասատուն կազմում և կար-
դացնել է տալիս մի քանի բառ, օգտագործելով միաժամանակ
այբբենարանում եղած համապատասխան տեքստը:

4. Դասատուն սովորողներին խմբովին կարգալ է տալիս այբ-
բենարանի տեքստը՝ վանկերով:

5. Դասատուն սովորողներին հերթական կարգով կարգալ
է տալիս այբբենարանում գետեղված տեքստը:

Նպատակահարմար է նախօրոք կարդացնել տալ նախ ավե-
լի առաջադեմ սովորողներին, որոնք կարող են օրինակ ծառայել
մյուսներին:

Գրելու վարժութիւնն սկսվում է ընթերցանության հետ
միասին, որի համար անհրաժեշտ է գրել տալ անցած տառի էյե-
մենտները, նոր միայն տառը: Նախքան որևէ տեքստի գրավոր
աշխատանքին անցնելն, անհրաժեշտ է, որպեսզի դասատուն, սո-
վորողների հետ միասին, մանրամասն կերպով վերլուծման են-
թարկի տեքստը և կարդացնի այն, որից հետո դասատուն գրի է
առնում այն գրատախտակի վրա այնպէս, որ սովորողները կա-
րողանան տեսնել նրա ձևերի յուրաքանչյուր շարժումը: Դասա-
գրքի այբբենարանի բաժինն անցնելու ժամանակ սովորողները

միայն նախապատրաստվում են ինքնուրույն կերպով գրավոր
աշխատանք կատարելու: Արտագրելու համար սովորողներին
պետք է տրվի պատրաստի օրինակ, նախ ձեռագիր, ապա տպա-
գիր տեքստ:

Արտագրության ժամանակ դասատուն սխառմատիկ կեր-
պով պետք է հետևի, որպեսզի սովորողները հենց սկզբի դասից
արտագրեն ոչ թե առանձին տառերով, այլ ամբողջ բառերով, տա-
ռը բառի մեջ գրեն կանոնավոր, ճիշտ կապակցեն տառերը, տա-
ռը ձևակերպեն կանոնավոր, խոշոր և դուրս չգնա տետրի տողե-
րից: Նոր անցնելիք տառը, նախքան բառի մեջ գրի առնելը,
պետք է առանձին ցույց տալ նրա ձեռագիրը, վարժեցնել այդ
տառը գրելու տեխնիկային և երբ սովորողները կվարժվեն այդ
տառը գրելուն, այլևս կարիք չկա հետաձգելու այդ տառի գրելը
բառի մեջ և գրելուց հետո առանձնացնել նոր անցած տառը:
Գրավոր աշխատանք տալուց առաջ սովորողներին պետք է տալ
շարժական այբբենարանով կազմված տվյալ բառը:

Թե կարգալ և թե գրել սովորեցնելու ժամանակ դասատուն
ամեն կերպ պետք է խորացնի սովորողների ունակութիւնը: Աշ-
խատանքն ավելի կենդանի դարձնելու նպատակով ցանկալի է,
որպեսզի դասատուն ընտրի և ձեռքի տակ ունենա տեղական
կյանքի վերաբերյալ և սովորողների փորձից լրացուցիչ նյութ:
Որքան հետաքրքիր լինի կարգալու կամ գրելու համար տրված
տեքստը, այնքան սովորողներն ավելի մեծ հետաքրքրությամբ
կպարապեն:

ՇԱՐՇԱԿԱՆ ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆԸ ԱՄԵՆԱՆԸՐԱԺԵՏ ՊԵՏՈՒՅՔ Է

Դրաձանաչութիւնն սովորեցնելու համար շարժական այբբե-
նարանն ամենաանհրաժեշտ պիտույք է:

Սովորողները ուսման սկզբի օրերում հեշտությամբ են կար-
դում խոշոր ջրիֆտը: Շարժական տառերի օգնությամբ հեշտ է
ցույց տալ սովորողներին, թե ինչպէս է կազմվում բառը, ինչ-
պէս է նա բաժանվում վանկերի, նա ինչ տառերից է բաղկա-
ցած: Շարժական այբբենարանի օգտագործումը պետք է գոր-
ծադրության մեջ դնել պարապմունքի սկզբից և շարունակել
այնքան ժամանակ, մինչև սովորողներն ազատ կերպով կսկսեն
կարգալ այբբենարանի մեջ, որպիսի ընթերցանության նյութ տե-
ղավորված փոքրիկ տեքստեր:

Շարժական այբբենարանը տպագրվում է թե առանձին մեծ թերթերի վրա և թե «այբբենարան» դասագրքին կից՝ որպես հավելված։ Եթե անգրագիտության վերացման գլխից չունի պատրաստի շարժական այբբենարան լեզվի դասատուն ինքը պետք է պատրաստի այն, սովորաթղթից կամ հասարակ թղթից։ Շարժական այբբենարանից դպրոցը պետք է ունենա մի քանի կոմպլեկտ։

Որպեսզի շարժական այբբենարանից տեխնիկական ավելի հեշտ լինի օգտվել, նպատակահարմար է պատրաստել հատուկ արկղ, որը յուրաքանչյուր տառի համար ունենա մի առանձին բաժանմունք։ Արկղի ամեն մի բաժանմունքում պահվում են միատեսակ տառեր։

Դ Ա Ս Ի Պ Լ Ա Ն Ը

1. Սովորողների հետ միասին պարզել զրագիտության նշանակությունը, ծանոթացնել նրանց խոսքի և նրա բաղկացուցիչ մասերի հետ։

2. Ա հնչյուն—տառի վերլուծությունը, շարժական այբբենարանից Ա տառի ցուցադրումը։

3. Ա տառը գրելու տեխնիկան (նախ տարրերը, ապա ամբողջ տառը)։

4. Ս հնչյուն—տառի վերլուծությունը, շարժական այբբենարանից Ս տառի ցուցադրումը։

5. Ս տառը գրելու տեխնիկան (նախ տարրերը, ապա ամբողջ տառը)։

6. Աստ բառի հնչյունատառային վերլուծությունը։ Շարժական այբբենարանի միջոցով աստ բառի կազմին ու կարգավր։

7. ա, ս տառերի և աստ բառի գրելը։

Դ Ա Ս Ի Ը Ն Թ Ա Յ Ք Ը

Նախքան այբբենարանով պարագմունք սկսելն անհրաժեշտ է սովորողների հետ զրույցի միջոցով պարզել, թե սոցիալիստական շինարարություն և թե սովորողների դործնական կյանքի համար ինչ էական նշանակություն ունի գրագիտությունը։ Որից հետո սովորողներին պետք է բացատրել, որ լավ գրաճանաչ դասնալու համար նրանք պետք է խմանան, թե ինչ է խոսքը, որ

խոսքը բաղկացած է բառերից, որ բառը գրվում և կարգացվում է տառերի օգնությամբ։ Նման զրույցի միջոցով սովորողները հասկանան, որ առաջին հերթին անհրաժեշտ է լավ ծանոթանալ խոսքի մեջ եղած առանձին բառերի հետ։

Խոսքին ծանոթացնելը տարվում է հետևյալ կերպ՝ դասատուն սովորողներին բերում է այն եզրակացություն, որ այն բոլորն, ինչ մենք ասում ենք, կոչվում է բանավոր խոսակցություն, զրույց, խոսք։

Դասատուն սովորողներին բանավոր խոսքի մասին գաղափար տալուց հետո դասագրքից կամ լրագրերից կարդում է որևէ հոդված կամ տեքստ, բացատրելով, որ դա ևս խոսք է, որը տրպագրված է լրագրում կամ դասագրքում։

Այսպիսով սովորողներին պարզ կլինի, որ խոսքը կարելի է և գրել առնել։ Եթե կոլտնտեսականի բանավոր եղբայրն ապրում և աշխատում է քաղաքում և եթե կոլտնտեսականը ցանկանում է իրագել պահել բանավոր եղբորն իրեն վերաբերող որևէ հարցի մասին, ապա կարող է նրան նամակ գրել և սա կլինի գրավոր խոսք։ Նշանակում է, որ խոսքը կարող է տպագրվել գրքերում, լրագրերում, ժուռնալներում, նամակներում, արտասանվել ժողովներում, տանը, դպրոցում և այլն։

Որպեսզի կարելի լինի համոզվել, թե՛ սովորողները տրված բացատրությունը հասկացել են, թե ոչ, դասատուն մի քանի սովորողների առաջարկում է պատմել, թե իրենք խոսք ասելով ինչ են հասկանում։

Խոսքի բաժանումը նախագաղափարների։ Դասատուն բացատրում է, որ մեր ամբողջ խոսքը բաղկացած է մասերից։ Որպեսզի կարելի լինի ճիշտ կերպով գրել առնել և կարգալ, պետք է կարողանալ խոսքը բաժանել մասերի։ Որպեսզի սովորողները կարողանան պարզ գաղափար կազմել այն մասին, թե ինչ մասերի է բաժանվում խոսքը, դասատուն դասագրքից կարդում է մի որևէ հոդված, օրինակ.—«Կոլեկտիվում ուրախ ենք» («Այբբենարան» էջ 21)։

Դասատուն այդ հոդվածն սկզբում կարդում է արագ, չպահպանելով որևէ կետագրություն։

Այսպիսով հոդվածը դառնում է անհասկանալի։ Դասատուն նորից կարդում է այդ միևնույն հոդվածն, այս անգամ արդեն դանդաղ, պարզ արտասանությամբ և ճիշտ առողանությունով, պահպանելով կետագրության բոլոր կանոնները։

Դասատուն սովորողներին բացատրում է, որ հոգւածն այս անգամ հասկանալի դարձավ նրա համար, որ ինքը երկրորդ անգամ կարդալու ժամանակ խոսքը ճշտորեն բաժանեց մասերի:

Խոսքի այդ մասերը կոչվում են նախադասութիւններ:

Դասատուն գրատախտակի վրա գրում և ապա արտասանում է մի քանի պարզ նախադասութիւններ. օրինակ՝ Կոյսնետալանք վառ է տնում: Բերեանալանք վերջացավ: Մենք գրագէտ դարձանք և այլն, որից հետո սովորողները ևս իրենց հերթին կադմուս են նման պարզ նախադասութիւններ:

Նախադասութեան մասին ընդհանուր դադարաւ տալուց հետո անցնում են նախադասութիւնը բառերի վերածելու աշխատանքին:

Նախադասութեան բաժանումը բառերի: Դասատուն սովորողներին ուշադրութիւնը հրավիրում է այն հանդամանքի վրա, որ նախադասութիւնը էլ իր հերթին բաժանվում է մասերի—բառերի:

Դրա համար նա պարզ ու հասկանալի կերպով արտասանում է օրէն նախադասութիւն, կանգ առնելով յուրաքանչյուր բառից հետո, օրինակ՝ Մենք ձգտում ենք:

Այս միջոցին նախադասութիւնը խոշոր տառերով, բառերը սովորականից մի քիչ էլ ավելի հեռավորութեամբ դասատուն գրի է տնում գրատախտակի վրա և նորից կարդում, այս անգամ ևս կանգ առնելով յուրաքանչյուր բառից հետո: Դասատուն առաջարկում է սովորողներին հաշիւել, թե նա քանի բառ ասաց և զրեց գրատախտակի վրա: Սովորողները լսողութեամբ և տեսողութեամբ որոշում են, որ դասատուն արտասանել և գրել է առել 3 բառ:

Սովորողներին ավելի լավ ըմբռնել տալու նպատակով դասատուն արտասանում և գրի է առնում 2—3 բառից բաղկացած մի քանի նախադասութիւններ ևս, բաժանելով նախադասութիւնների մեջ եղած բառերն իրարից:

Երբ սովորողները կյուրացնեն, որ նախադասութիւնը բաղկացած է բառերից, դրանից հետո կարելի է առաջադրել նրանց, որ իրենք մտածեն որոշ բառեր, օրինակ՝ տուն, սեղան, տախտակ, դասագիրք, տետր, մատիտ և այլն, ապա այդ բառերից կադմեն պարզ նախադասութիւններ, օրինակ՝ Մեր տունը գեղեցիկ է, Դասատախտակը կախված է, Տետրը սեղանի վրա է և այլն:

Այս բոլոր վարժութիւններին հետո սովորողները գալիս

են այն եղբայրացութեան, որ խոսքը բաժանվում է նախադասութիւնների, իսկ նախադասութիւնը—բառերի:

Դասատուն սովորողներին դիտել է տալիս այդ բանաւորանի 7-րդ էջի ձախ կողմում եղած նկարը:

Սովորողները դիտում են նկարի տակ գրված սառ բառը:

Դասատուն սովորողներին ուշադրութիւնը հրավիրում է այն բանի վրա, որ սառ բառը կարելի է բաժանել մասերի—հընչյունատառերի: Որպեսզի նրանց համար այդ ավելի հասկանալի լինի, դասատուն սովորողներին առաջարկում է ուշադիր կերպով լսել, թե նա ինչպես է արտասանելու այդ բառը, որից հետո դասատուն արտասանում է նկարի տակ եղած բառը՝ սառ—սառ—բ—բ և հարցնում է, թե սովորողներն ինչ են լսում բառի վերջում, սովորողները կարողանում են որոշել, որ բառի վերջում լսվում է բ:

Որպեսզի բ հնչյունն տառն ավելի պարզ լսելի դառնա, սովորողներն իրենք ևս արտասանում են սառ—սառ—բ—բ բառը: Ապա դասատուն սովորողներին ցույց է տալիս շարժական այլ բանաւորանի միջոցով նախօրոք կադմված սառ բառը, ինչպես նաև բ առանձին տառը: Դասատուն գրատախտակի վրա գրում է բ տառն այնպես, որ սովորողները կարողանան պարզ կերպով տեսնել նրա ձեւը յուրաքանչյուր շարժումը, որից հետո սովորողները գրի են առնում այն իրենց տետրերում: Սա տառաձանաչութեան այն կարևոր և պատասխանատու մոմենտն է, երբ սովորողները պետք է կարողանան հասկանալ հնչյունի և նրան համապատասխանող տառի կապակցութիւնը:

Բ տառն ավելի խորը յուրացնել տալու նպատակով դասատուն և սովորողներն արտասանում են այնպիսի բառեր, որոնց մեջ բ տառը կրկնվում է, օրինակ՝ բառ, կառ, կառ և այլն:

Բառը պետք է արտասանել այնպես, որ բ-ն իր հատուկ հընչյունով տարբերվի մյուս տառերից:

Բ տառ—հնչյունը յուրացնել տալու կապակցութեամբ կատարված վարժութիւնները վերջացնելուց հետո դասատուն, շարժական այլ բանաւորանի միջոցով, նախօրոք կադմված սառ բառը կախում է գրատախտակի վրա, սկսում է կարդալ այն, նախադրուշացնելով սովորողներին, որ նա այդ բառը դիտավորյալ կերպով դադար է կարդալու, որպեսզի նրանք կարողանան հետևել և որոշել, թե որ տառը որ հնչյունին է վերաբերվում, և սկսում է կարդալ—սա—ա—բ—բ միաժամանակ մատով ցույց է տալիս արտասանած յուրաքանչյուր տառը:

Նման ձևով կարգում են նաև սովորողները, որից հետո սոս վորողները շարժական այբբենարանի միջոցով ինքնուրույն կերպով կազմում են առ բառը: Դասատուն անպայման պետք է ստուգի սովորողների կազմած բառի ճշտութունը և ուղղի նը-րանց կատարած սխալը: Նախքան սխալն ուղղելն տնհրածելո է տվյալ սովորողներին նորից արտասանել տալ առ բառը, մինչև նա կարողանա համոզվել, թե ինչու է կայանում իր սխալը: Այս դեպքում արտասանել տալը կարևոր մոմենտ է, քանի որ բառի սխալ կազմելը մեծ մասամբ հետևանք է ոչ ճիշտ արտա-սանության:

Շարժական այբբենարանի միջոցով առ բառը կազմելուց և կարդալուց հետո սովորողներն անցնում են այդ բառի գրավոր աշխատանքին:

ՍԱՐ խոսքի գրավոր աշխատանքը: Ամենից առաջ սովորողներին պետք է բացատրել, թե գրավոր աշխատանք կատարելու ժամանակ ինչպես պետք է նստել, ինչպես բռնել գրիչը և սեղանի վրա պահել տետրը:

Շարժական այբբենարանից կազմված առ բառը դասա-տուն խոշոր տառերով գրում է գրատախտակի վրա: Բառը գրա-տախտակի վրա գրելու ժամանակ դասատուն բացատրում է, թե որտեղ պետք է սկսել գրել յուրաքանչյուր բառը, դեպի ուր տա-նել կավիճը կամ գրիչը: Սրանից հետո սովորողներն սկսում են բառն գրել իրենց տետրերում:

Սովորողների գրելու ժամանակ դասատուն շրջում և հետե-ում է նրանց գրավոր աշխատանքին, տալիս է հարկ եղած ցու-ցումներ և օգնում ետ մնացողներին:

Սա խոսքը սովորողները գրում են 2—3 անգամ: Դասա-տուն պետք է հետևի, որ սովորողները գրեն առանց շտապելու, խոշոր և պարզ: Վերջացնելուց հետո սովորողները մի քանի ան-գամ կարդում են տետրում գրված բառը:

Կարգալու վարժությունը: Դասատուն դանդաղ կարդում է այբբենարանի համադատասխան տեքստը, որի ըն-թացքում սովորողներն իրենց դասագրքով հետևում են նրան: Նրկորդ անգամ սովորողները ցածր ձայնով կարդում են դա-սատվի հետ: Սովորողներից մի քանիսը հերթական կարգով կար-դում են այդ մեկնույն տեքստը:

Սովորողները ուշադրությամբ հետևում և ուղղում են կար-դացողի սխալները:

Դասի վերջին ամիսվում է մշակված նյութը և տրվում է տնային աշխատանք: Ուսման տնային աշխատանք տրվում է տվյալ դասի կապակցությամբ դասադրքում եղած տեքստը և առ բա-ռը 3—4 անգամ գրելը:

Նման մեթոդով անցնում են նաև մյուս տառերը:

» 8 » էջի մեջևում

ԴԱՍԻ ՊԼԱՆԸ

1. Անցած դասի կրկնությունը:

2. Սառեր բառի վանկային և հնչյունատառային կազ-մությունը: Աշխատանք շարժական այբբենարանով: Սառ, սառեր, սեր, սեր բառերի կարդալը:

3. Ե տառի և սառեր բառի գրելը:

ԴԱՍԻ ԸՆԹԱՑԻԸ

Ամենից առաջ վերհիշում են, թե ինչ է խոսքը, ինչպես է նա բաժանվում նախադասությունների և նախադասությունն ինչպես է բաժանվում բառերի:

Նախադասությունը բառերի բաժանելու շրջն անց է կաց-վում փոքրիկ վարժություն, որից հետո անցնում են բառերը վանկերի վերածելու աշխատանքին:

Բառերի բաժանումը վանկերի: Դասատուն բա-ցատրում է, որ կանոնավոր կարդալու և գրելու համար պետք է կարողանալ բառերը բաժանել վանկերի: Նա վերցնում է մի քա-նի բառեր և վերածում վանկերի, օրինակ՝ տե-րակ մա-տե-րակ, տե-րակ, տե-րակ: Ապա վերցնում է միայն մի բառ, օրինակ՝ տեղան և արտասանում է այն ըստ առանձին մասերի, որից հե-տո հարցնում է սովորողներին, թե քանի մաս կա տեղան բառի մեջ, նման ձևով վերցնում է նաև մի քանի այլ բառեր:

Սովորողներին ավելի ակտիվ կերպով դասին մասնակից դարձնելու նպատակով, կարելի է կիրառել հետևյալ ձևը՝ դասա-տուն վերցնում է սովորողներին ծանոթ և նախօրոք մշակած որ-և է երկվանկ կամ եռվանկ բառ, ինքն արտասանում է առաջին վանկը և սովորողներին հերթական կարգով արտասանել է տա-լիս տվյալ բառի երկրորդ կամ վերջին վանկը: Այսպիսով սովո-րողների համար պարզվում է, որ բառը բաղկացած է մասերից և

յուրաքանչյուր մասը կոչվում է վանկ։ Որից հետո կրկնում են, որ խոսքը բաժանվում է նախադասությունների, նախադասությունները—բառերի, բառերը—վանկերի։

Սրանով վերջանում է նախնական վարժությունները և անցնում աշխատելու այբբենարանի համապատասխան տեքստի վրա։

Շարժական այբբենարանի միջոցով դասատուն կազմում է սաբեք բառը։ Սարեք բառը բանավոր կերպով բաժանում են վանկերի՝ սա-բեք, արտասանելու ժամանակ անջատում և առանձնապես շեշտում են և հնչյունը։ Դասատուն շարժական այբբենարանից կազմված սաբեք բառից անջատում է բեք վանկը, ցույց է տալիս այն սովորողներին, արտասանում է այն մի քանի անգամ, որի ընթացքում երկարացնում է և հնչյունի արտասանությունը՝ ր-ե-ե-ե-ր, ապա անջատում է միայն և տառը և ցույց է տալիս այն առանձին, ասելով, որ դա և տառն է։ Որից հետո հարցնում է առանձին սովորողներին, թե ինքն ինչ տառ ցույց տվեց։ Նման վարժությունների ընթացքում դասատուն պետք է կրկնի այնքան մինչև համոզվի, որ սովորողները ոչ թե մեխանիկորեն են կրկնում, այլ իրոք յուրացրել են անցած հնչյուն-տառի գաղափարը։ Որից հետո դասատուն և տառը գրում է գրատախտակի վրա, իսկ սովորողներն իրենց տետրերում։ Ապա անցնում են շարժական այբբենարանի միջոցով սաբեք բառի կազմելուն։ Նախքան բառի կազմելը, սովորողները, դասատուի օգնությամբ, արտասանում են սաբեք բառը վանկերով և համոզվում, որ տվյալ բառը կազմված է 2 վանկից, որից հետո կազմում են այդ բառը շարժական այբբենարանով։ Նրա դասատուն ստուգում և ուղղում է եղած սխալները, ապա անցնում են գրավոր աշխատանքի։

Սաբեք բառի գրավոր աշխատանքը տարվում է այնպես, ինչպես սաբ բառի գրավորը։ Դասատուն մանրամասն կերպով բացատրում է, թե յուրաքանչյուր տառը որտեղից սկսել և տողի որ կողմը պետք է գրել նրա մասերը, բացատրության հետ միասին դասատուն անցած բառը գրում է գրատախտակի վրա, որի ընթացքում սովորողներն ուշադրությամբ հետևում են դասատուին, սույն գրի առնում իրենց տետրերում։

Դասը վերջանում է այբբենարանի տեքստի ընթերցումով։ Նախ կարդում է դասատուն, ապա դասատուի հետ միասին բոլոր սովորողները, որից հետո դասատուն կարդալ է տալիս աշակերտներից մի քանիսին անհատորեն (մեկը կարդում է, իսկ մյուսները հետևում են դասագրքով)։

Որպես տնային աշխատանք տրվում է տեքստի կարդալը և սաբեք բառի մի քանի անգամ գրելը։

Ամբողջ այբբենարանի բաժինը մշակվում և անց է կացվում նույն ձևով, ինչպես ցույց տրվեց վերևը, որը կայանում է հետևյալում՝

1. Անց է կացվում անցած նյութի համառոտ կրկնությունը։

2. Կատարվում է բառի հնչյունա-տառային և վանկային կազմության վերլուծություն։

3. Անցնելիք նոր տառը յուրացնել է տրվում շարժական այբբենի օգնությամբ։

4. Շարժական այբբենով աշխատանք տանելուց հետո անց է կացվում նոր անցած տառի, բառի և նախադասության գլխավոր աշխատանքը. դասատուն գրում է գրատախտակի վրա, իսկ սովորողները տետրերում։

5. Այբբենարանի համապատասխան տեքստի ընթերցումը. Դասատուն նախ կարդում է ինքը, ապա կարդում է սովորողներին հետ, որից հետո սովորողներից մի քանիսը կարդում են անհատորեն, որի ժամանակ մյուսները հետևում և ուղղում են սովորողի կատարած սխալները։

6. Անցած տառի կապակցությամբ տրված տեքստը կարդալուց հետո սովորողներին տրվում է տնային աշխատանք։

Այբբենարանի յուրաքանչյուր էջի վերջում վարժությունների համար նյութեր են տրված։ Այդ նյութերը պետք է օգտագործել թե շարժական այբբենարանով աշխատանք կատարելու և թե դասարանում ու տանը կարդալու համար։

ԼՐԱՅՈՒՅԻՉ ՑՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Նկատված երևույթ է, որ անգրագիտության վերացման դպրոցների սովորողները տառաձանաչ դառնալու շրջանում հաճախ բաղաձայն տառերի վերջում ավելացնում են ր հնչյունը, որը հետագայում դժվար է լինում ուղղել, ուստի անհրաժեշտ է, որ դասատուն սովորողներին տառաձանաչ դարձնելու ժամանակ առանձնապես ուշադրություն դարձնի այս հանգամանքի վրա և ամեն կերպ աշխատի կանխել այդ երևույթը։

Բաղաձայն տառերի վերջում ր հնչյուն ավելացնելը մասամբ բացատրվում է նրանով, որ այդ տառերն անջատ կերպով շատ են արտասանել տալիս, որի ընթացքում սովորողները վարժ-

վում են սխալ արտասանություններ: Օրինակ՝ ք-ը, կ-ը, պ-ը և այլն:

Դրանից խուսափելու համար նոր տառը (մասնավորապես զա՜մա՜յնը) սովորեցնելու ժամանակ նրա շուրջը կատարված վարժությունները պետք է տանել ամբողջ բառերով և ուղղել սխալ արտասանությունները:

Այբբենարանի 19—40 էջերում եղած տեքստերն աստիճանաբար բարդանում են, որի պատճառով այդ նյութերը մշակելու ժամանակ կարգավոր ու գրել սովորեցնելու մեթոդների մեջ պետք է մտցնել մի քանի փոփոխություններ՝

1. Զրույցնանց է կացվում ըստ տեքստի բովանդակության:

2. Շարժական այբբենարանով աշխատանքը կատարելու ժամանակ վերցվում է ոչ թե ամբողջ տեքստը, այլ այն բառերն ու առանձին նախադասությունները, որոնցում տեղ է գտել նոր անցյեկի բնչյունատառը:

3. Նախքան տեքստի ընթերցանությունն անցնելը պետք է բացատրել դժվար հասկանալի բառերը, տալ տեքստի համառոտ բովանդակությունը և կատարել բառը վանկերի վերածելու մի քանի վարժություններ:

Առաջին դեպքում անհասկանալի բառերը բացատրվում են նկարների համեմատությունների և բանավոր բացատրությունների օգնությամբ, իսկ երկրորդ դեպքում աշխատանքը տարվում է հատվող (շարժական) այբուբենի օգնությամբ:

Կարգավոր սովորաբար անց է կացվում հետևյալ կերպ՝ նախ դասատուն հոգիվածը կամ տեքստը բարձրաձայն, դանդաղ և պարզ ձևով կարդում է ինքը: Հետո հերթական կարգով կարդում են սովորողները: Ֆթե սովորողը կարդալու ժամանակ որևէ բառի մեջ սխալ է կատարում, դասատուն առաջարկում է նրան ուղղորդել կերպով կարդալ և ուղղել իր սխալը: Իսկ եթե կարդացողն ինքը դժվարանում է ուղղել իր կատարած սխալը, դասատուն ցուցումով ուղղում կարող են կատարել այլ սովորողներ:

4. Որպեսզի կարելի լինի ստուգել, թե սովորողները հոգիվածը կամ տեքստը հասկացել են թե ոչ, դասատուն ինքը կարդալուց և սովորողներին կարգավոր տալուց հետո, կարդացածի բովանդակության շուրջը սովորողներին տալիս է որոշ ստուգիչ հարցեր:

5. Դրել սովորեցնելու դեպքում սովորողներին պետք է ստուգել տալ ոչ միայն այբբենարանի ձևադիր տեքստն, այլև ապագիտը, իսկ 25 էջից հետո պետք է վարժեցնել նաև հիշողությամբ գրելուն:

ՀԻՇՈՂՈՒԹՅԱՄԲ ԳՐԵԼ ՎԱՐՃԵՑՆԵԼՈՒ ՁԵՎԵՐԸ

Հիշողության գրելուն պեքտ է անցել հոգիվածը կարդալուց և այդ հոգիվածի շուրջը համապատասխան դրույց կազմակերպելուց հետո:

Դասատուն սովորողների մասնակցությամբ, կարդացած նյութի շուրջը կազմում է մի քանի նախադասություն:

Դասատուն սովորողներին բացատրում է, որ նրանք մինչև այժմ կատարել են արտագրություն՝ գրատախտակից կամ այբբենարանից, իսկ այժմ պետք է անցնել գրելու աշխատանքի մի նոր ձևի:

Նման բացատրություն տալուց հետո, դասատուն սովորողներին հետ միասին կազմած նախադասությունները գրում է գրատախտակի վրա: Այդ նախադասությունները սովորողները խմբովին կարդում են, բառերը բաժանելով վանկերի: Կարդալուց հետո դասատուն ջնջում է գրատախտակից նախադասությունների մեջ եղած մի քանի բառերը: Սովորողները գրատախտակի վրա գրված նախադասությունները գրանցում են իրենց տետրերի մեջ, որի ընթացքում ջնջված բառերը գրում են հիշողությամբ:

Դրավոր աշխատանքը հիշողությամբ տանելու առաջին դասը անց է կացվում հետևյալ կերպ՝ սկզբում դասատուն սովորողների հետ միասին դանդաղ արտասանում է մի որևէ նախադասություն, օրինակ՝ Մենք սովորում ենք դպրոցում. դասատուն այս նախադասությունը բաժանում է բառերի ու վանկերի և սովորողներին հետ միասին վերլուծման է ենթարկում ըստ հնչյունական կազմի, որից հետո այդ նախադասությունը գրում է գրատախտակի վրա: Սովորողները, դասավոր հետ միասին, նախադասություն մեջ եղած բառերը կարդում են վանկերով և ուղադրությամբ նայում, թե ինչպես է գրված յուրաքանչյուր բառը: Դասատուն գրատախտակի վրայից ջնջում է մեկ բառը և առաջարկում է գրել ամբողջ նախադասությունը, որի ընթացքում սենք բառը սովորողները գրում են հիշողությամբ:

Դրավոր աշխատանքն ավարտելուց հետո դասատուն գրատախտակի վրա նորից գրում է մեկ բառը, որպեսզի սովորողները կարողանան ստուգել իրենց գրավոր աշխատանքի ճշտությունը:

Նման ձևով մշակվում են նաև այլ նախադասություններ: Մի քանի վարժություններից հետո գրատախտակից կարելի է ջնջել ոչ թե մեկ, այլ 2—3 բառ, իսկ հետո էլ ամբողջ նախադասությունը:

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԴԱՍ ՇԵՏԱԳԱ ՊԱՐԱՊՈՒՆՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

«ՀԱՂԹԱՆԱԿԸ» ՀՈՐՎԱԾԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ (Էջ 48)

ԴԱՍԻ ՊԼԱՆԸ

1. «Հաղթանակը» հորվածի կարգալը:
2. Նախադասութիւններ՝ գրավոր աշխատանքի համար— «Լենինի հետ ունեցած հանդիպումն ինձ վրա մեծ տպավորութիւն թողեց: Ես սկսեցի հաճախ լինել բանվորական խմբակներում: Այնտեղ ես ծանոթացա Լենինի հետ և մտա պարտիայի մեջ»:
3. Ուղղադրութիւն—մեծատառի ինքնուրույն գործածութիւնը վերջակետից հետո (անցածի կրկնութիւնը և խորացումը):

ԴԱՍԻ ԸՆԹԱՅՔԸ

Ընթերցում. 1. Դասատուն սովորողներին ծանոթացնում է հոգիվածի մեջ եղած մտքի տեսակետից անհասկանալի և դժվար կարգացվելիք բառերի հետ և այդ բառերը գրում է գրատախտակի վրա—դանիմներ, ապսամբութիւն, մտնացույց:

Այնուհետև դասատուն գրատախտակի վրա գրված բառերը վանկերի բաժանելով, կարդում և բացատրում է նրանց նշանակութիւնը, հրավիրելով սովորողների ուշադրութիւնն այդ բառերի ուղղադրութիւն վրա: Դասավոր առաջադրութիւն սովորողներն այդ բառերն գրում են իրենց տետրերում և 2—3 անգամ կարդում:

2. Դասատուն դանդաղ, ամբողջական բառերով, յուրաքանչյուր բառից հետո կանգ առնելով կարդում է ամբողջ հոգիվածը, իսկ սովորողները հետևում են դասատուին: Կարգալու ժամանակ դասատուն պետք է հետևի, որ սովորողներից որևէ մեկը ետ չմնա նրանցից, նա պետք է կարգա աշխատեց, որպեսզի սովորողներն իրենց մտքում կարգալով կարողանան հասնել նրան:

3. Դրանից հետո դասատուն այդ միևնույն հոգիված հերթական կարգով տալիս է կարգալու առանձին սովորողներին, իսկ մյուսները հետևում և դասատուի առաջադրութիւնը ուղղում են կարգացողի թույլ տված սխալը: Յուրաքանչյուր սովորողի պետք է տալ կարգալու 3—5 անգամ:

4. Այս աշխատանքն ավարտելուց հետո սովորողները, դասատուի օգնութիւնով, քննութիւն են առնում կարգացած հոգ-

վածն ըստ բովանդակութիւն, հանում համադրատախտան եղանակացութիւն և գրավոր աշխատանքի համար կազմում են 2—3 նախադասութիւն:

Գրավոր աշխատանք և ուղղագրութիւն. 1. Դասատուն սովորողներին առաջարկում է ուշադրութիւնը նայել հոգիվածին և ևս ուղղել՝ արդյոք բոլոր տեղերում վերջակետից հետո եղած բառերը մեծատառով են գրված թէ ոչ:

Սովորողներն ուշադրութիւնը նայում են: Ամբողջ դասաբանը հանգում է այն եղանակացութիւն, որ վերջակետից հետո միշտ էլ գրվում է մեծատառ:

2. Դասատուն, սովորողների հետ միասին, գրավոր աշխատանքի համար կազմած նախադասութիւնները բաժանում է բառերի և վանկերի: Գրավորի համար մշակված նախադասութիւնները գրել առնելուց առաջ դասատուն մեկ անգամ ևս զգուշացնում է սովորողներին, որ գրավորի սկզբում և վերջակետից հետո միշտ էլ գրում են մեծատառ:

3. Մեծատառի գործածութիւնը լավ յուրացնել տալու նպատակով, դասատուն սովորողներին կատարել է տալիս մի շարք վարժութիւններ: Դրա համար գրատախտակի վրա գրում է մի քանի նախադասութիւններ, որի ընթացքում վերջակետից հետո եկող բառի սկզբնատառն փոխարեն գիծ է դնում: Սովորողները գրված նախադասութիւնները կարդում են դասատուի հետ միասին, որի ընթացքում դասատուն բացատրում է, թե ինչու վերջակետից հետո բոլոր դեպքերում բառը գրվում է մեծատառով, նա առաջարկում է սովորողներին գրել առնել գրատախտակի վրա գրված նախադասութիւնները տետրերում և ինքնուրույն կերպով լրացնել բաց թողնված սկզբնական տառերը:

4. Վերը հիշված վարժութիւնները կատարելուց հետո դասատուն ընտրում է 2—3 համառոտ (2—3 բառից բաղկացած) նախադասութիւն, նախօրոք վերլուծում է այն և առաջարկում սովորողներին գրել այդ նախադասութիւնները թելադրութիւն միջոցով: Գրավոր աշխատանքի ժամանակ դասատուն օգնում է ետ մնացող սովորողներին և իր հիմնական ուշադրութիւնը դարձնում է նրանց վրա, որպեսզի սովորողները չսխալվին՝ մեծատառերը տեղին գործադրելիս:

Դասագրքի «Ընթերցարար» մասում գիտեցված հոգիվածները մշակվում են վերը հիշված ձևով: Որպես լրացուցիչ նյութեր

հովորդներին պետք է տալ կարգալու նաև լրագրեր և հանրաժառանգելի քաղաքական և գեղարվեստական բրոշյուրներ:

Գրավոր աշխատանքի ժամանակ պետք է անցնել ծրագրով սահմանված ուղղագրական կանոնները:

ՍՏՈՒԳՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՐԳԸ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ

Պարտիայի և կառավարության որոշման համաձայն անգրագիտության ու կիսագրագիտության վերացման դպրոցներն անխափան կերպով պետք է գործեն ամբողջ տարին:

Սովորողները, ծրագրային նյութն անցնելուց և սահմանված դասընթացն ավարտելուց հետո, ենթարկվում են ստուգման, ստանում համապատասխան տեղեկանք ու ավարտողները վստահորեն կհիսագրագիտության վերացման դպրոցները:

Թույլ առաջագիտություն ունենալու հետևանքով միևնույն դասարանում մնացող, ինչպես նաև ուսուցումից դուրս մնացած անգրագետներին ու կիսագրագետներին համար կազմակերպվում են անգրագիտության ու կիսագրագիտության վերացման նոր դպրոցներ կամ խմբակներ:

Ժողկրթության բաժինները պետք է սահմանեն խիստ հրահրություն, որպեսզի ծրագրով նախատեսված նյութերը լրիվ չափով ավարտած, ուսումնական պլանով սահմանված 330 ժամ պարապմունք անցկացրած բոլոր դասաշրջաններում և խմբակներում անպայման անցկացվեն ստուգումներ և ոչ մի դեպքում թույլ չտալ, որպեսզի անգրագիտության ու կիսագրագիտության վերացման դպրոցներն ու խմբակներն առանց ստուգման ենթարկվելու, տարերայնորեն փակվեն:

Ստուգումները դպրոցներում տարվելու են հետևյալ ձևով:

ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻՆ ՍՏՈՒԳՄԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍԵԼԸ

Ստուգման աշխատանքներին անցնելուց առաջ անհրաժեշտ է սովորողներին հետ ունենալ համառոտ զրույց, որի ընթացքում դասատուն պարզաբանում է ստուգման նպատակը նրանց ծանոթացնում է սեռագրական հրահանգին և ցույց է տալիս, թե ստուգումն ինչ չափով կարող է օգնել հետագա ուսուցմանը:

Այսպիսի զրույցը կապահովի սովորողների լուրջ մոտեցումը դեպի ստուգման գործը և կվերացնի այն լարված դրությունը, որը հաճախ տեղի է ունենում ոչ ճիշտ կազմակերպված ստուգման ժամանակ:

Սովորողն ինքը լուրջ պետք է նախապատրաստվի ստուգմանը: Նա պետք է հարողանա գիտակցել, թե ինքը հատկապես ինչի վրա պետք է ուշադրություն դարձնի:

Անգրագիտության վերացման դպրոցներում սովորողներին պետք է ստուգել մայրենի լեզվից (կարգալ, գրել) թվաբանությունից, իսկ կիսագրագիտության վերացման դպրոցներում նաև աշխարհագրությունից:

ԿԱՐԳԱԼՈՒ ՍՏՈՒԳՈՒՄՆ ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

ՆՅՈՒԹԵՐ՝ ԿԱՐԳԱԼՈՒ ՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆ ՍՏՈՒԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Սովորողների կարգալու ունակությունն ստուգելու համար որպես նյութ կարելի է վերցնել տեղական թերթերը, կիսագրագետների համար հրատարակված հանրամատչելի գեղարվեստական բրոշյուրները և այլն, պայմանով, որ այդ նյութերը նախօրոք կարգացված չլինեն սովորողների կողմից:

Վերցրված տեքստի շրիֆտը սովորականից մանր չպետք է լինի: Բովանդակությունը պետք է լինի չափազանց պարզ (տեքստում չպետք է լինեն սովորողներին անծանոթ բառեր և հասկացողություններ):

Նյութերի ընտրությունը կատարում է դասատուն:

ԿԱՐԳԱԼՈՒ ՍՏՈՒԳՄԱՆ ԿԱՐԳԸ

Կարգալու ստուգումն անց է կացվում անհատորեն: Սովորողներին յուրաքանչյուրին դասատուն տալիս է առաջուց նախատեսված մի որևէ պատմություն՝ ամբողջովին կամ նրա մի մասը (10—15 տող): Սովորողը տրված տեքստը լուռ կարգալուց և բովանդակությունը ծանոթանալուց հետո, դասատուն առաջարկում է նրան բարձրաձայն կարգալ մի քանի նախադասություն, որից հետո ամբողջ տեքստի վերաբերյալ տալիս է երկու-երեք ստուգիչ հարցեր, կամ եթե տեքստը հարմար է պատմելու համար, առաջարկում է սովորողին պատմել այն համառոտ կերպով:

Ստուգման ժամանակ լրիվ կոնտինգենտ ունեցող դասարանների սովորողներին կարելի է բաժանել ավելի փոքր խմբերի (3—5 հոգի): Այս դեպքում ընտրված նյութը խմբին տրվում է միաժամանակ (յուրաքանչյուրին առանձին նյութ):

Բարձրաձայն կարգալու և տրված հարցերին պատասխանելու համար սովորողները դուրս են կանչվում դասատուի կողմից միայն այն ժամանակ, երբ տրված տեքստը մտքում կարգացած կլինեն:

Դասատուն ստուգման ժամանակ նշում է յուրաքանչյուր սովորողի թույլ տված թերությունները (ոչ կանոնավոր կարգաւոր, վատ հասկանալը և այլն):

Կարգալու ունակությունը գնահատելու համար հիմնականը պետք է լինի այն, թե տվյալ սովորողը տարվա ընթացքում ինչպիսի առաջադիմություն է ցույց տվել կարգալու տեխնիկան յուրացնելու և կարգացածը հասկանալու ուղղությամբ:

ԿԱՐԳԱԼՈՒ ՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏԱԿՈՒՄԸ

1. «Գերադաս» տրվում է այն դեպքում, երբ սովորողը ձեռք է բերել տրված տեքստն անսխալ կարգալու տեխնիկան և հասկանում է կարգացածը (կարդացել է ամբողջ բառերով, չի ազդվադել այն, պահպանել է կետադրության նշանները):

2. «Լավ» տրվում է, երբ սովորողն աննշան սխալներով է կարդացել տեքստը և հասկացել է կարգացածը (միայն դժվար բառերն է կարդացել վանկերով):

3. «Միջակ» տրվում է, երբ կարգալու ժամանակ սովորողը բառերը վեր է ածել վանկերի կամ վանկերը տառերի, սակայն կարողացել է հասկանալ կարգացածը:

4. Սովորողը չի փոխադրվում, եթե նա իր կարգալու վատ տեխնիկայի հետևանքով չի կարողանում հասկանալ կարգացածը:

ԳՐԱՎՈՐԻ ՍՏՈՒԳՈՒՄԸ

Գրավորի ունակությունն ստուգելու համար անց է կացվում ինքնուրույն գրավոր աշխատանք և տրվում է թելադրություն:

Ինքնուրույն գրավոր աշխատանքը տրվում է հետևյալ ձևով. դասատուն տալիս է որոշ հարցեր, որին սովորողը տալիս է գրավոր պատասխան: Պետք է ստուգել, թե արդյոք սովորողը կարող է գրավոր պատասխանել պարզ ձևադրով տրված մատչելի հարցերին: Պետք է տրվեն այնպիսի հարցեր, որոնց կարելի լինի պատասխանել մի ամբողջ պարզ նախադասությամբ: Օրինակ.

Հարց.—Քանի՞ աշխօր ունես դու.

Պատ.—Ես ունեմ 400 աշխօր:

Թելադրության նյութը բաղկացած պետք է լինի ոչ ավել, քան 15—25 բառից: Թելադրվելիք բառերն իրենց բովանդակությամբ և կառուցվածքով պետք է հասկանալի լինեն կիսադրայականներին (անհրաժեշտ է խուսափել դժվար բառերից):

Տեքստը բաղկացած պետք է լինի ուղղագրական կանոններով կազմված բառերից, ցանկալի է, որպեսզի ամբողջ տեքստը կապակցված լինի:

ՈՐԻՆԱԿԵԼԻ ՏԵԽՍ

Դպրոցը դուրս է գրել լրագրեր: Մենք կարդում ենք ընկեր ՍՏԱԼԻՆԻ և ընկեր ՄՈԼՈՏՈՎԻ ձառերը: Պատի լրագրին հոգված տվինք: Մենք սիրում ենք մեր հայրենիքը:

Թելադրության նյութը մշակում է դասատուն:

Այն դասարաններին համար, որտեղ պարապողները մանկավարժներ չեն (կուլտրանակայիններ և այլն), թելադրության նյութի մշակումը ժողկրթության բաժինը հանձնարարում է մշակելու փորձված ուսուցչի: Պետք է այնպես անել, որ թելադրվելիք նյութը մինչև ստուգումները հայանի չլինի սովորողներին և չմշակվի նրանց կողմից:

ԳՐԱՎՈՐԻ ՍՏՈՒԳՄԱՆ ԿԱՐԳԸ

Դասատուն սովորողներին բաժանում է մեկական թերթ թուղթ: Սովորողները թերթի վրա գրում են իրենց անունը և ազգանունը, որից հետո սկսվում է թելադրությունը: Դասատուն սկզբում կարդում է թելադրության համար ընտրած ամբողջ տեքստը, ապա սկսում է թելադրել առանձին մասերով, չընդմեջ ընդունված գրական արտասանությունից: Թելադրության վերջում դասատուն մի անգամ ևս կարդում է ամբողջ տեքստն այնպես, որ սովորողները հնարավորություն ունենան ստուգելու իրենց գրածը և ուղղելու կատարած սխալները:

Թելադրությունից հետո դասատուն գրատախտակի վրա գրում է մեկ-երկու հարց, որին սովորողները տալիս են գրավոր լրիվ պատասխան: Պատասխանը գրելուց առաջ սովորողները պետք է տան նրա բանավոր պատասխանը: Պատասխանները սովորողները բանավոր տալիս են առանձին-առանձին՝ հերթական կարգով, իսկ գրավոր պատասխանները՝ միաժամանակ:

Ստուգման համար տրված ինքնուրույն գրավոր աշխատանքները և թելադրությունը գնահատելու ժամանակ պետք է հաշվի առնել նաև այն, թե այս կամ այն սովորողը տարվա ընթացքում գրավորից ինչպիսի առաջադիմություն է ցույց տվել:

ԳՐԱՎՈՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆԸ

1. «Գերազանց» տրվում է, երբ սովորողը տրված խնդրու-
րույն դրավոր աշխատանքը գրել է պարզ և թելադրությունն
անսխալ:

2. «Լավ» տրվում է, երբ սովորողը գրավոր խնդրուրույն
աշխատանքը գրել է պարզ, ճիշտ ձևակերպած տառերով, թելա-
դրությունն՝ առանց տառեր, բաց թողնելու և առանց բառերն
աղավաղելու, կատարելով ուղղագրական 1—2 սխալ:

3. «Միջակ» տրվում է, երբ սովորողը կարողացել է կատա-
րել գրավոր խնդրուրույն աշխատանքը, թելադրության մեջ թույլ
է տվել 3—4 սխալ, բառերի մեջ պատահաբար բաց է թողել տա-
ռեր, կատարել է ուղղագրական այնպիսի սխալներ, որոնք չեն
խեղաթյուրում տրված տեքստի միտքը:

4. Սովորողը չի փոխադրվում, եթե նա չի կարողանում կա-
տարել գրավոր խնդրուրույն աշխատանք, բառերի մեջ մասսա-
յաբար տառեր է բաց թողնում, բառերը խեղաթյուրում է այն
աստիճան, որ գրածի միտքը չի հասկացվում:

ԹՎԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՍՏՈՒԳՈՒՄԸ

ՆՅՈՒԹԵՐ, ԹՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ՍՏՈՒԳԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Թվաբանությունից ձեռք բերած գիտելիքներն ստուգելու
ժամանակ գլխավորապես ուղղորդվում են պետք է դարձնել այն
հարցերի վրա, որոնք ունեն գործնական նշանակություն՝ մետ-
րական չափերն իմանալը, պարզ վիճակագրական բնութ-
յոց հաշվառում կատարելը, ծրագրի առաջնությունում թվաբանու-
թյան չորս գործողությունների շարժվող վարժություններ կատա-
րելը և այլն:

Ստուգման ժամանակ պետք է տալ մեկ—երկու հարցանի-
խնդիրներ (անհրաժեշտ է ընտրել այնպիսի խնդիրներ, որոնց
մեջ անպայման լինեն բազմապատկման և բաժանման գործողու-
թյուններ):

Նյութը պետք է մշակվի դասատվի կողմից:

Ոչ մանկավարժ դասատու ունեցող դասարանների նյու-
թերի մշակումը ժողկրթության բաժինը հանձնում է փորձված
դասատվի:

Ստուգման համար նախատեսված նյութը մինչև ստուգումը
հայտնի չպետք է լինի սովորողներին:

Թվաբանության ստուգումը տարվում է թե գրավոր և թե
բանավոր ձևով:

ԹՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻԲՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆԸ

1. «Գերազանց» տրվում է, երբ սովորողը անսխալ լուծել
է տրված խնդիրներն ու օրինակները:

2. «Լավ» տրվում է, երբ սովորողը լուծել է խնդիրները և
օրինակները, բայց գործողությունները կատարելու ժամանակ
թույլ է տվել պատահական սխալ:

3. «Միջակ» տրվում է, երբ սովորողը չի կարողացել լու-
ծել երկու հարցանի խնդիր կամ գրավոր վարժություններ կա-
տարելու ժամանակ թույլ է տվել որոշ սխալներ, սակայն բա-
նավորի ստուգման ժամանակ կարողացել է ուղղել այդ սխալները:

4. Սովորողը չի փոխադրվում, երբ նա ծրագրի սահմաննե-
րում չի յուրացրել նախատեսված նյութը և չի կարողացել կա-
տարել չորս գործողությունների սահմանում վարժություններ:

«Գերազանց», «Լավ» և «միջակ» գնահատականները հիմք
են ծառայում անգրագիտություն վերացման դպրոցներում սովո-
րողներին տալու փոխադրման տեղեկանքներ:

ԴՊՐՈՅՈՒՄ ՍՏԱՅԱԾ ԳԻՏԵԼԻԲՆԵՐԻ ԱՄԲԱՅՄԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅԱՄԸ

Ստուգումների վերջում յուրաքանչյուր սովորողի, ըստ նրա
ձեռք բերած գիտելիքների, պետք է տալ բնութագրում՝ ամբողջ
րառերով է կարգում, թե՞ վանկերով, արագ է կարգում, թե՞ դան-
դաղ, հեգելով է կարգում, թե՞ սահուն, կարողանում է պահանջ-
վող առաջանությունները կարգալ, պահանջներով կատարելու-
ն ու շեշտադրությունները: Կարողանում է խնդրուրույն գրավոր աշ-
խատանք կատարել թե՞ ոչ, կարողացել է յուրացնել թվաբանա-
կան չորս գործողությունները, կարողանում է խնդիրներ լուծել:

Կազմած բնութագրերի հիման վրա դասատուն սովորողնե-
րին, ըստ նրանց առաջադիմություն, բաժանում է որոշ խմբերի,
պարգև է վստ առաջադիմություն ցույց տալու պատճառները
և կազմում հաշվետվություն:

Անգրագիտության վերացման դպրոցներում սովորողներից
դրական գնահատական ստացողները փոխադրվում են կիսադրա-
գիտության վերացման դպրոցները:

Անբավարար գնահատական ստացող անգրագիտության համար
կազմակերպվում են առանձին խմբեր, ուր սովորողները շարու-
նակում են իրենց ուսումը, մինչև անգրագիտության վերացման

դպրոցների համար մշակված ծրագրային նյութերի լիովին յու-
րացնելը:

Կազմված բնութագրերը տրվում են սովորողներին, որոնք
այդ բնութագրերը հանձնում են այն դպրոցի դասատվին, որտեղ
ներառյալ շարունակելու են իրենց ուսումը:

Այս հանգամանքը կօգնի դասատվին ճիշտ կերպով խմբա-
վորելու նոր ընդունվողներին և կանոնավորելու նրանց ուսման
գործը, մանավանդ ետ մնացողներին:

Ստուգումն ավարտելուց հետո սովորողների հետ պետք է
ունենալ զրույց, որի ընթացքում դասատուն ցույց է տալիս, թե
ներառյալ հետագայում ինչպե՞ս պետք է պարապեն, առանձնապես
ինչի՞ վրա պետք է ուշադրություն դարձնեն, որպեսզի իրենց
ստացած գիտելիքները ոչ թե մոռանան, այլ աստիճանաբար ա-
վելի ևս ամրացնեն:

Անհրաժեշտ է հանձնարարել սովորողներին, ամեն օր սիս-
տեմատիկ կերպով կարդալ շրջանային թերթեր, քաղաքական-
գեղարվեստական հանրամատչելի բրոշյուրներ, կատարել ինք-
նուրույն դրավոր աշխատանք, թվաբանական վարժություններ,
որով նրանք հնարավորութուն կունենան ավելի ևս խորացնել
իրենց ստացած գիտելիքները:

667

54. 748

ԳԻՆԸ 1 Ռ.

737

**Как надо обучать неграмотных
по букварю**

ПРОСИЗДАТ

Ереван, типография Просиздата, Тираж 127